

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord		XIII
EERSTE BOEK. VOORGESCHIEDENIS, OUDHEID EN VROEGE		
MIDDELEEUWEN		
	1-34	
1. De voorgeschiedenis		1
<i>Het Oudsteentijdperk (1). - Het Nieuwsteentijdperk: hogere maatschappelijke inrichting (2) - Landbouw en veeteelt (2). - Neolithische nijverheid (4). - Ruilverkeer (5). - De bewoning (6).</i>		
2. De Romeinse tijd		7
<i>Vestiging van het Romeins gezag (7). - Heerwegen (8). - Waterwegen en havens (9). - Steden en andere woonplaatsen (10). - Landbouw (13). - Nijverheid (14). - Handelsverkeer (15). - Leven in Friesland (16). - Ontwrichting van de Romeinse economie en maatschappij (16). - Germaanse invallen (17).</i>		
3. De Frankische tijd		20
<i>Slaven (20). - Halfvrije en onvrije boeren (21). - Grootgrondbezit (22). - Hoven (24). - Produkten van landbouw en veeteelt (26). - Techniek van de landbouw (27). - Ontginningen (28). - Handel (30). - Friese handel (31). - Geldwezen (32). - Stedelijk leven (33).</i>		
TWEEDE BOEK. VAN HOFSTELSEL NAAR STADSECONOMIE		
(850-1300)		
	35-79	
1. Het Hofstelsel		35
<i>Invalen van de Noormannen (35). - Autarkie (35). - Lijfeigenen en horigen (36).</i>		
2. De herleving van handel en steden		37
<i>Bevolkingsaanwas en nieuwe bestaansmogelijkheden (37). - Herleving van de koophandel (38). - Herleving van de steden (39). - Oudste handelssteden (41). - Stadsbevolking (42).</i>		
3. Het platteland		43
<i>Natuurlandschap en cultuurlandschap (43). - Inpoldering (43). - De ontginners (44). - Emigratie (46). - Naar Oostland (47). - Grottere vrijheid voor de boeren (48). - Verbrokkeling van het grootgrondbezit (49). - Ondergang van het hofstelsel (50). - Landgebruik van de gemeenschap (52).</i>		
4. De stedelijke maatschappij		53
<i>Ontvoogding van de steden (53). - Levenswijze van het patriciaat (55). - Groei van stadsbevolking en -gebied (56). - Economische overheersing van de kooplieden over de exportneringen (56). - Verzet van de neringdoeners en ondergang van het patriciaat (57).</i>		
5. De nijverheid		59
<i>Op het platteland (59). - Verzorgingsbedrijven (59). - Wolnijverheid (60). - Lijnwaadindustrie (62). - Koper (62). - IJzer (63). - Steenkool (63).</i>		
6. De handel		64
<i>Rol van de kooplieden uit de Nederlanden (64). - In Engeland (64). - In de Duitse gebieden (65). - In de Oostzee (66). - In Italië en op de jaarmark-</i>		

INHOUDSOPGAVE

<i>ten van Champagne (66). - In Spanje en op de Atlantische kusten (67). - Vreemde kooplieden in de Nederlanden (68). - Overgang van Brugge naar passieve markthandel (69). - Brabant en de Noordelijke Nederlanden (70). - Regionale markten (71). - Van jaarmarkten naar bestendige markthandel (72).</i>	
7. Geld en krediet	73
<i>Hoe betaalde men grote bedragen? (73). - Wissel- en jaarmarktbriefven (74). - Verbruikskrediet (75). - Kerkelijke leer over de rente (77).</i>	
8. Het maatschappelijk patroon	78
<i>Grondbezit, nijverheid en handel (78).</i>	
DERDE BOEK. LAAT-MIDDELEEUWSE DEPRESSIE EN HERSTEL	
(1300-1585)	
	80-135
1. De achtergrond	80
<i>Sociale en economische crisis in Europa (80). - Ommekeer tegen 1500 (81).</i>	
2. De landbouw	81
<i>Epidemieën en ontvolking (81). - Geen ontginningen meer (82). - Geringe opbrengsten en lage prijzen (83). - Stijging van de lonen en rationalisatie (84). - Zuivelwinning en inbreuken op het drieslagstelsel (85). - Levensmiddelen- en nijverheidsculturen (86). - Landelijke nijverheid (87).</i>	
3. De nijverheid	88
<i>Verval van de oude draperie (88). - 'Nieuwe' draperie (89). - 'Lichte' draperie (91). - Lijnwaadnijverheid (91). - Legwerkerij (93). - Koperindustrie (94). - IJzernijverheid (95). - Chemische industrie (96). - Steenkoolwinning (96).</i>	
4. De ambachtsgilden	97
<i>Gilden in het stadsbestuur (97). - Economische wetgeving van de gilden (98). - Beroepsopleiding (99). - Spanningen in en onder de gilden (99).</i>	
5. De handel	100
<i>Handel te Brugge van de Italianen (100). - Van de Spanjaarden (101). - Van de Fransen (102). - Van de Duitse Hanze (102). - Van de Engelsen (104). - Actieve handel van de Vlamingen (105). - Brugge een wereldmarkt? (105). - Opkomst van de Scheldehavens: de Engelse handel (105). - Duitse handel (106). - Portugese handel (107). - Actieve handel van Antwerpenaren (108). Teruggang van Antwerpen (108). - Bergen op Zoom (111). - Middelburg, Veere, Vlissingen, Zierikzee (111). - Brielle en Dordrecht (113). - Delft, Gouda en Amsterdam (114). - Opkomst van de Hollandse koopvaardij (115). - Amsterdams groei (116). - Friesland, Groningen, IJselsteden (118). - Politiek t.o.v. vreemde kooplieden (119). - Vorstelijke handelspolitiek (120).</i>	
6. Geld en krediet	121
<i>Zilver- en goudgeld (121). - Verwarring in het geldwezen (122). - Nieuwe guldens (124). - Lombarden, wisselaars en kooplieden-bankiers te Brugge (124). - Antwerpse geldmarkt (126). - Leningen aan openbare machten (127). - Speculatiekoorts (128).</i>	
7. Bevolkingstoestanden en maatschappelijke verhoudingen	129
<i>Bevolkingsgetal van steden (129). - Van gewesten (130). - Bevolking in de Nederlanden ca. 1525 (131). - Stad en platteland (131). - Ellende van het proletariaat (132). - Maximumprijzen en -lonen (133). - Hervorming van de armenzorg (133). - Welvaart van de andere standen (134).</i>	

INHOUDSOPGAVE

VIERDE BOEK. OP GESCHIEDEN WEGEN (1585-1795)	136-214
1. De achtergrond	136
<i>Opstand en splijting van de Nederlanden (136).</i>	
2. De handel	137
<i>Invloed van de krijgsbedrijven (137). - Sluiting van de Schelde, Sassevaart en Zwin (138). - Vlaamse havens (139). - Antwerpen (140). - Amsterdams Gouden Eeuw (140). - Vaart op de Oostzee (141). - Westvaart (144). - Straatvaart (146). - Engelandvaart (147). - Vaart op Noorwegen en Rusland (148).</i>	
3. Koloniale ondernemingen	149
<i>Eerste tochten naar de Oost (149). - De Verenigde Oostindische Compagnie (149). - Haar optreden in Oost-Azië (150). - In Kaapland (152). - Bedrijf van de V.O.C. (153). - Haar verval (154). - De Oostendse Compagnie (154). - De Westindische Compagnie (156). - Haar optreden in Amerika (157). - In Afrika (158). - Bedrijf van de W.I.C. (159). - Slavenhandel (160).</i>	
4. De handelsorganisatie	160
<i>Stapelmarkt (160). - Amsterdamse beurs (161). - Verzekeringen (161). - Specialisatie in de handel (162).</i>	
5. Geld en krediet	163
<i>Muntslag en geldwezen (163). - Wisselbanken (164). - Banken van Lening en Bergen van Barmhartigheid (165). - Wisselverkeer (166). - Emissiebedrijf (167). - Speculatie (168).</i>	
6. De landbouw	168
<i>Oorlogschade (168). - Landverlies en -aanwinst (169). - Groeiende veeteelt (170). - Graanverbouw (171). - Aardappelteelt (172). - Tuinbouw (172). - Industriële gewassen (173). - Voederplanten (173). - Intensivering van de landbouw (174). - Grote of kleine hoeven? (176).</i>	
7. De visserij	176
<i>Haring en kabeljauw (176). - Walvisvaart (177).</i>	
8. De nijverheid	178
<i>Bier en gedistilleerd (178). - Suiker en tabak (179). - Aardewerk en porselein (179). - Diamant en glas (180). - Drukkerij en papierfabricage (181). - Steenbakkerij (181). - Houtbewerking en scheepsbouw (182). - Wolbewerking in Vlaanderen (182). - Te Leiden (183). - Te Tilburg (185). - Te Verviers en omgeving (185). - Vlasindustrie in Vlaanderen (187). - In Noord-Brabant, Holland en Twente (188). - Katoen (190). - Kant (190). - Zijde (191). - IJzer (191). - Steenkool (193). - Bedrijfsorganisatie (194).</i>	
9. Overheidsbemoeiing met de economie	194
<i>Overheid en gildwezen (194). - Steun aan nieuwe nijverheden (196). - Douanerechten (197). - Binnenlandse tollën (201). - Stapelrechten (202). - Kanalen (202). - Straatwegen (203).</i>	
10. Bevolkings- en maatschappelijke verhoudingen	205
<i>Zuidnederlandse emigratie tijdens de Tachtigjarige Oorlog (205). - Bevolking van steden en gewesten (208). - Welvarende burgerij (211). - Ellende van de volksmassa (212). - Plannen tot verbetering (213).</i>	

INHOUDSOPGAVE

VIJFDE BOEK. VAN VERLEDEN TOT HEDEN (1795-1960)	215-332
1. De achtergrond	215
<i>Nieuwe heersers en nieuwe geest (215). - Vereniging en scheiding van Noord en Zuid (216). - Vestiging van het parlementaire stelsel (216). - Vorderingen van de democratie (216). - Wereldoorlog II en herstel (217).</i>	
2. Bevolkingstoestanden	217
<i>Bevolkingsgetallen in Nederland, België en Luxemburg (217). - Immigratie en emigratie (218). - Teruggang van de mortaliteit (219). - Daling van de nataliteit (222). - Gewestelijke verschillen (222). - Verstedelijking (225). - Beroepsindeling (226).</i>	
3. De Industriële Revolutie	226
<i>Technische vernieuwing (226). - Kolenwinning (227). - Elektriciteit (230). - Petroleum, aardgas en kernenergie (230). - IJzer en staal (230). - Non-ferrometalen (233). - Bouwnijverheid, glas, kristal en aardewerk, meubels (234). - Chemische nijverheid (235). - Voedingsnijverheden (236). - Lederindustrie (237). - Wolnijverheid (238). - Katoenindustrie (238). - Linnenindustrie (239). - Kantwerkerij (240). - Zijde- en breinijverheid (241). - Van huisindustrie en handwerk naar fabrieken (241). - Industriële concentratie (242). - Ondernemers (243). - Ellende van het proletariaat (244). - Van gilden naar vakverenigingen (245). - Arbeidersbeweging en arbeidswetgeving (245). - Werkgeversverenigingen (247).</i>	
4. De Agrarische Revolutie	247
<i>Ontginningen (247). - Studie en onderwijs van de landbouw (249). - Verdwijnen van de braak en bemesting (251). - Landbouwgereedschap (251). - Graanverbouw (252). - Aardappelteelt (254). - Industriële culturen (254). - Voedergewassen (256). - Veeteelt (257). - Tuinbouw, fruit- en bloemeteelt (258). - Boerencoöperatie (259). - Landeigendom (259). - Kleinere bedrijven (261). - Bosbouw (262). - Visserij (262).</i>	
5. Handel en verkeer	262
<i>Groei van de binnenlandse handel (262). - Omzet van de buitenlandse handel (263). - Samenstelling van de buitenlandse handel (267). - Voornaamste richtingen van de buitenlandse handel (268). - Havenbeweging (269). - Koopvaardijvloot (271). - Aanleg van kanalen (272). - Spoorwegbouw (273). - Trams (275). - Straatwegen en wegverkeer (276). - Luchtvaart (278). - Post, telegraaf en telefoon (278). - Van stapelmarkt naar transitoverkeer (280). - Specialisatie van groot- en kleinhandel (280). - Warenhuizen, filiaalwinkels en coöperaties (281). - Handelstentoonstellingen en -reizigers (282). - Reclame (283).</i>	
6. De koloniën	283
<i>Nederlandse aanwinsten en verliezen in de negentiende eeuw (283). - Ontstaan van België's koloniaal rijk (284). - Einde van het koloniale tijdvak (285). - Landrentesysteem en Cultuurstelsel in de Oost (286). - Opkomst van het particuliere plantagebedrijf aldaar (287). - Oostindische produktiecijfers (288). - Suriname en de Nederlandse Antillen (288). - Economische exploitatie van de Kongo (290). - Betekenis van de koloniën voor de handel van het moederland (291).</i>	
7. Geld en krediet	292
<i>Decimale franc, assignaten en territoriale mandaten (292). - Banque de France en Nederlandsche Bank (293). - Algemeene Maatschappij en Nationale Bank van België (293). - Stoornissen in de circulatie van goud- en zilvergeld tot ca. 1875 (294). - Wereldoorlog I en inflatie in België (296). - Monetaire ontwikkeling in de crisis van de dertiger jaren (298). - Wereldoorlog II en zijn monetaire nasleep (298). - Het bankwezen in het begin van</i>	

INHOUDSOPGAVE

<i>de negentiende eeuw (300). - De Algemeene Maatschappij, later Société Générale de Belgique (300). - Evolutie van het bankwezen in Noord en Zuid (302). - Middenstandsbanken (304). - Hypotheek- en Boerenleenbanken (305). - Spaarbanken (306). - Beleggingen in obligaties en aandelen (307). - Opkomst van de naamloze vennootschap (309). - Beleggings- en administratiekantoren (311). - Effectenbeurzen (312).</i>	
8. Economische politiek	313
<i>Hervormingen van het Frans, resp. Bataafs Bewind (313). - Vrijheid of protectie onder Willem I? (313). - Doorbraak van het liberalisme (315). - België en Nederland blijven de vrijhandel getrouw (316). - Liberalisme in andere sectoren van de overheidspolitiek (317). - Eerste arbeidswetten (318). - Oorlogseconomie 1914-18 (318). - Belgisch-Luxemburgse Economische Unie (320). - Groeiend protectionisme (321). - Crisiswetgeving in de dertiger jaren (322). - Oorlogseconomie 1940 e.v. en voortlevend dirigisme (323). - Benelux, E.G.K.S., E.E.G. (325). - Groei van de sociale verzekerings (326). - Bevolkingspolitiek (327).</i>	
9. Het maatschappelijk patroon	328
<i>Uitschakeling van geestelijkheid en adel als standen (328). - Ondernemende burgerij (329). - Technici en kantoorbedienden (329). - Middenstand (329). - Boeren (330). - Arbeiders (330). - Naar een algemene menswaardige levensstijl (331). - Verdwijning van de dienstboden en emancipatie van de vrouw (332).</i>	
Besluit	333
Overzicht van de literatuur	336
Register	357